

Dezinformácie a propaganda: hrozba, ktorá mení Slovensko

**Analýza reakcie štátu
na šírenie dezinformácií a propagandy**

V rámci pravidelného seriálu o hybridných hrozbách sa v tretej kapitole zameriame na to, ako nás štát chráni pred škodlivým vplyvom dezinformácií a nepriateľskej propagandy.

Zhrnutie

Zraniteľnosti zistené v hlbkovej analýze hybridných hrozieb, ktorú publikovalo Ministerstvo vnútra v roku 2023, **zostali nevyriešené, pričom niektoré z nich považujeme za neaktuálne**. Zároveň **nebolo zaznamenané ani minimálne úsilie zo strany súčasnej vlády SR venovať náležitú pozornosť dezinformáciám a propagande**, napriek ich závažnému dopadu na slovenskú spoločnosť.

Naopak, **dezinformácie a propaganda sú na Slovensku často zneužívané ako nástroj politického boja**. Takéto aktivity legitimizujú šíriteľov dezinformácií, umožňujú prenikanie škodlivého obsahu do verejnej diskusie a prispievajú k väčšej polarizácii a posunu spoločnosti smerom k extrémom.

Významné nedostatky v oblasti dezinformácií a propagandy na Slovensku:

- **Strategická komunikácia vlády SR nie je zameraná aj na komunikovanie škodlivosti dezinformácií a propagandy.** Systém strategickkej komunikácie nereflektuje celospoločenský prístup k budovaniu odolnosti, pretože prakticky vylučuje občiansku spoločnosť zo spolupráce so štátom v tejto oblasti.
- **Politická podpora a legitimizácia dezinformačných aktérov.** Časť vládnych predstaviteľov otvorene legitimizuje proruské naratívy a dezinformačné zdroje, ktoré využíva na získavanie politických bodov od obyvateľstva. To bagatelizuje boj proti šíreniu dezinformácií a propagandy.
- **Neexistuje zákonné určenie zodpovednosti za boj s dezinformáciami a propagandou, ani funkčný systém koordinácie.** Chýba tiež efektívny a transparentný mechanizmus na blokovanie webových stránok šíriacich nepriateľskú propagandu a dezinformácie.
- **Silná prítomnosť proruského dezinformačného ekosystému.** Už od roku 2014 funguje proruská propaganda v slovenskom online priestore takmer bez povšimnutia, pričom od roku 2022 jej aktivita výrazne vzrástla v súvislosti s vojnou na Ukrajine.

Slovensko je výrazne zraniteľné voči dezinformáciám a nepriateľskej propagande, štát túto problematiku rieši minimálne.

Súčasný stav umožňuje masívne zneužívanie nepriateľskými hybridnými aktérmi za účelom ovplyvňovania politického vývoja a zahranično-politického ukotvenia Slovenska.

A. Čo môžu spôsobiť dezinformácie a propaganda?

Nekritické prijímanie dezinformácií a podliehanie nepriateľskej propagande má významné negatívne dôsledky na celú občiansku spoločnosť, ako aj fungovanie štátu. Klamlivé správy a propaganda môžu ovplyvňovať politiku, sociálnu kohéziu, verejné zdravie, dôveru v štátne inštitúcie a dokonca výrazne prispieť k zmene zahraničnopolitického ukotvenia krajiny. Tieto nástroje hybridného pôsobenia sú často využívané na oslabenie protivníka bez priamej vojenskej konfrontácie.

Škodlivý obsah sa najčastejšie šíri na sociálnych sieťach, ktorých algoritmy preferujú kontroverzný obsah s potenciálom vyvolať emócie a zvýšiť interakcie publika. Dezinformácie a propaganda sa tak môžu stať atraktívnou marketingovou komoditou, ktorá dokáže relatívne rýchlo a za nízke náklady osloviť veľkú časť populácie.

Výsledkom účinného pôsobenia dezinformácií a propagandy môže byť:

- **Narušenie dôvery vo vládu a inštitúcie:** Dezinformácie môžu vyvolávať neprimerané pochybnosti o schopnostiach vlády riešiť problémy. Môžu takisto spôsobiť zníženie dôveryhodnosti v štátne inštitúcie, ako sú ministerstvá, polícia, ozbrojené sily alebo zdravotnícke orgány.
- **Oslabenie demokratických procesov:** Šírenie nepravdivých správ o nezávislosti a transparentnosti rozhodovacích procesov podkopáva demokratické zriadenie štátu. Cílené dezinformácie a nepriateľská propaganda môžu manipulovať verejnú mienku, čo vedie k rozhodnutiam voličov založených na skreslených informáciách. Šírenie klamlivých správ o priebehu volebných procesov môže kriticky znížovať dôveryhodnosť výsledkov volieb.
- **Polarizácia spoločnosti:** Dezinformácie a propaganda prispievajú k cieľnému rozdeľovaniu spoločnosti do konfliktných skupín, čo vedie k negatívnym prejavom v politickom, sociálnom a kultúrnom živote krajiny. Prejavuje sa to najmä tzv. kultúrnymi vojnami, nárastom radikalizmu, extrémizmu a paralyzovaním rozhodovacích procesov v štáte. Dezinformácie a propaganda môžu podnecovať nenávisť voči určitým etnickým, náboženským alebo politickým skupinám, čo môže viesť k diskriminácii, násiliu a v niektorých prípadoch až k občianskym nepokojom.
- **Nedôvera v zdravotnícke opatrenia:** Dezinformácie týkajúce sa očkovania, medicíny alebo verejných zdravotných opatrení môžu ohroziť zdravie obyvateľstva. Napríklad falošné informácie o účinkoch overených vakcín môžu viesť k nízkej zaočkovanosti a následnému šíreniu chorôb. Počas pandemických či iných kríz, nepravdivé informácie môžu vyvolávať paniku, šíriť strach a zmariť snahy o úspešné riešenie krízovej situácie.
- **Zmena zahraničnej politiky:** Nepriateľské štáty môžu využívať dezinformácie a propagandu k narušeniu geopolitickej stability cieľovej krajiny, či k podpore svojich autoritárskych režimov. Podliehanie cudzej propagande a dezinformáciám môže narušiť medzinárodnú spoluprácu a viesť k vzniku nedôvery medzi spojencami v EÚ a NATO. Dlhodobé neriešenie vplyvu propagandy môže dokonca viesť k zmene súčasného zahraničnopolitického ukotvenia krajiny.
- **Spochybnenie dôveryhodnosti médií:** Zámerné napádanie novinárov a šírenie nepravd o dôveryhodnosti mainstreamových a verejnoprávnych médií spôsobuje presun čítanosti k alternatívnym zdrojom informácií. Tie ale často šíria nepriateľskú propagandu, konšpirácie a nepravdivé správy, pričom nie sú legislatívne regulované a nedodržiavajú pravidlá novinárskej etiky.

B. Prípady dezinformačných kampaní v zahraničí

Európske krajiny často čelia dezinformačným kampaniam a propagande. Tieto kampane prevažne vychádzajú z ruských alebo proruských zdrojov, ktoré využívajú sociálne siete na ich šírenie. Tu je niekoľko príkladov dezinformácií šírených na sociálnych sieťach v zahraničí:

Ukrajina

Dezinformačné kampane o Ukrajine sa začali šíriť v roku 2014, už od úvodných fáz ruskej agresie. Verejná databáza EUvsDisinfo eviduje 9500 naratívov o Ukrajine z viac než 17 000. Príkladom je ruský naratív o upálení 42 proruských aktivistov v Odesse z roku 2014. Ruské médiá ju opisujú ako masaker spôsobený ukrajinskými nacistami, hoci podľa viacerých zdrojov nie je z tejto udalosti možné jednoznačne obviniť ani jednu zo zúčastnených strán.

Zásadná dezinformačná kampaň na medzinárodnej úrovni predchádzala aj eskalácii konfliktu v roku 2022. Jej najčastejšie naratívy zahŕňali snahy o vykreslenie NATO ako agresora, označovanie ukrajinskej vlády ako nacistickej či masívne šírené naratívy o genocíde ruskojazyčných civilistov na východe Ukrajiny. Obdobné dezinformácie boli v kontexte konfliktu a ruského hybridného pôsobenia zárodkom polarizácie mnohých demokratických spoločností.

Riaditeľ ukrajinského Centra boja proti dezinformáciám popísal v rozhovore ruskú psychologickú kampaň v Charkove z apríla 2024, ktorej súčasťou bolo šírenie dezinformácií s cieľom vyvolať neistotu medzi obyvateľmi. Obyvateľom mali byť masovo rozposielané podvodné SMS správy, ktoré ich urgovali, aby opustili mesto z dôvodu hroziaceho obklúčenia ruskými vojskami. Správy obsahovali aj falošnú mapu evakuačných ciest s podvodne umiestneným logom oficiálnej štátnej inštitúcie. Dáta naznačujú, že kampaň prebiehala v súčinnosti s prebiehajúcimi ruskými vojenskými operáciami v tejto oblasti.

Európska únia

Okrem prípadu Voice of Europe, spomenutom v predchádzajúcej kapitole, je EÚ častým cieľom nepriateľských zahraničných aktérov. V septembri 2022 EU DisinfoLab odhalila vplyvovú operáciu "Doppelganger", ktorá zasiahla viaceré európske krajiny. Na rozšírenie dezinformačných naratívov aktéri použili stránky umelo vytvorené na tento účel, rovnako ako aj weby podobajúce sa na autentické médiá. Tieto stránky masovo šírili proruské dezinformácie, najmä o vojne na Ukrajine. Organizátori využili tieto podvodné weby a amplifikovali ich na sociálnych sieťach, čím zavádzali čitateľov, a tak ovplyvňovali verejnú mienku v EÚ.

Spoločnosť META atribuovala časť reklám na podvodné "klony" skutočných médií dvom ruským firmám, na ktoré EÚ neskôr uvalila sankcie. Následne sa objavili "Doppelganger" stránky zamerané na publikum v USA, na čo reagovali americké úrady vypnutím desiatok domén v septembri 2024. Operáciu Doppelganger americké úrady oficiálne označili za zahraničnú kampaň škodlivého vplyvu riadenú ruskou vládou. Portál investigace.cz publikoval články o technickej infraštruktúre operácie 'Doppelganger' a jej presahu do Českej republiky.

NATO

Medzinárodné organizácie, vrátane NATO, sú častým cieľom dezinformačných kampaní. NATO na svojom webe zriadilo sekciu "Setting the record straight" na vyvracanie najčastejších dezinformácií. Mnohé naratívy vykresľujú Rusko ako ohrozené expanziou NATO, ktorú označujú za 'obklúčenie'. Prijatie Fínska a Švédska opäť oživilo tento naratív. Pred samotným podaním žiadostí o členstvo čelili obe krajiny dezinformačným kampaniam na zníženie podpory medzi domácou populáciou a spojencami. Švédsko čelilo dezinformáciám spojeným s Tureckom, pričom Švédsko bolo vykreslené ako islamofóbne. Vo Fínsku sa po prijatí členstva objavili nepravdivé informácie o ekonomickom úpadku.

Populárnymi pre dezinformačné kampane sú aj vojenské cvičenia, ktoré bývajú opisované ako prejavy agresie NATO a zjavná príprava na ostrý konflikt s Ruskom. Príkladom je májové cvičenie Steadfast Defender 2024, ktoré bolo v ruskom informačnom priestore [vykreslené](#) ako nástroj hybridnej vojny západu. [Výskum](#) think tanku Debunk.org z júla 2020 ukázal, že dezinformačné aktivity pred cvičeniami sú plánované dlhodobo. Pri cvičení Defender Europe 2020 sa prvé zmienky objavili v septembri 2019, pričom počet článkov rástol s blížiacim sa termínom cvičenia.

Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

Výsledok referenda o členstve Spojeného kráľovstva v EÚ v roku 2016 bol zásadne ovplyvnený šírením dezinformácií a propagandy. Podľa britského denníka [The Independent](#) jedným z najvýraznejších naratívov, ktoré zohrali ústrednú rolu počas kampane za Brexit, boli informácie o sume 350 miliónov libier týždenne, ktorá mala ísť do britského zdravotníctva, čo sa ukázalo ako nepravdivé. Okrem toho kampaň za odchod z EÚ sľubovala jednoduché obchodné dohody a rozširovala strach z masovej migrácie, napríklad z Turecka, čo sa tiež ukázalo ako nepodložené.

Manipuláciu britského referenda potvrdil aj Výbor pre zahraničné vzťahy Senátu USA, ktorý vo svojej [správe](#) pripísal snahy o ovplyvňovanie výsledkov Rusku. Táto správa okrem iného spomína aj skutočnosť, že napriek deklarácii neutrálneho postoja Ruska voči referendu, anglické verzie ruských médií ako RT alebo Sputnik disproporčne propagovali jednostranný pro-brexitový postoj voči referendu.

Podobne aj [správa](#) Dolnej snemovne Spojeného kráľovstva potvrdzuje zapojenie týchto ruských médií. Správa uvádza, že medzi januárom a júnom 2016, RT a Sputnik publikovali spolu 261 článkov o vystúpení z EÚ. Tieto médiá mali významný dosah aj na platforme X, ktorý prekonal aj oficiálne kampane za Brexit. Výskumníci z City University of London [skúmali](#) na platforme X vyše 13 000 účtov, ktoré boli krátko po referende deaktivované. To naznačuje využívanie botov s cieľom vytvoriť falošný dojem podpory pre kampaň za odchod z EÚ, čo je praktika známa ako [astroturfing](#).

C. Aký je stav na Slovensku?

Podľa [prieskumov](#) získava viac ako polovica Slovákov informácie o dianí doma a v zahraničí práve zo **sociálnych médií**. Postupný nárast ich dôležitosti ako nástroja na získanie prehľadu o aktuálnom dianí predstavuje prirodzený, no **v kontexte vysokej náchylnosti obyvateľstva veriť konšpiračným teóriám najmä rizikový jav**. **Napriek tomu 76% obyvateľov Slovenska vníma dezinformácie ako hrozbu pre bezpečnosť štátu**. Výnimkou sú voliči niektorých strán súčasnej vládnej koalície, ktorí podľa [prieskumu](#) považujú dezinformácie za hrozbu v podstatne menšej miere.

V slovenskom prostredí je dominantným priestorom na šírenie dezinformačného obsahu a propagandy platforma Telegram, ktorá dlhodobo umožňuje neregulované šírenie takéhoto obsahu. Objavujú sa indície, že táto situácia by sa mohla zmeniť, keďže platforma Telegram, po zadržaní jej zakladateľa Pavla Durova v septembri 2024, [aktualizovala](#) svoje pravidlá používania, v ktorých po novom umožňuje zdieľať informácie so štátnymi úradmi v prípade protiprávneho konania.

Problém šírenia dezinformácií sa na Slovensku v posledných rokoch výrazne prejavil najmä v súvislosti s pandemiou COVID-19 a konfliktom na Ukrajine. Rýchly nástup zdravotníckej krízy, sprevádzaný chaotickou komunikáciou vládných predstaviteľov, prehĺbil neistotu v spoločnosti, čo dezinformační aktéri využili na [posilnenie](#) nedôvery voči vláde, inštitúciám a zdravotníckym opatreniam. Spoločnosť bola silno polarizovaná, čo sa prejavilo odporom voči noseniu rúšok, vakcinácii a dokonca verbálnymi či fyzickými útokmi na [lekárov](#) a vedcov.

Obyvatelia Slovenska sú podľa prieskumov realizovaných v EÚ najviac náchylní veriť na falošné správy a zároveň sme jedna z krajín v únii kde bol nameraný výrazný proruský sentiment, ako aj výrazný podiel občanov stotožňujúcich sa s prípadným autoritatívnym režimom. To s vysokou pravdepodobnosťou neuniká pozornosti rôznych štátnych aktérov, ktorí majú zámer ovplyvňovať volebné procesy tak, aby výsledky volieb boli čo najviac v ich prospech.

Po vypuknutí konfliktu na Ukrajine vo februári 2022 došlo k zintenzívneniu aktivít proruského dezinformačného ekosystému, ktorý na Slovensku funguje bez výraznej pozornosti štátu už minimálne od roku 2014. Náš prehľad o indikátoroch hybridných hrozieb ukazuje, že **silná ruská propaganda stále dominuje slovenskému online priestoru**. Štátne inštitúcie problematiku neriešia dostatočne aktívne, čo je zhoršené absenciou právnych nástrojov na postihovanie šíriteľov dezinformácií, nedostatočnými kapacitami určenými na boj proti hybridným hrozbám, ako aj celkovým nepochopením problematiky.

Alarmujúci stav problematiky dezinformácií a propagandy na Slovensku podčiarkuje zladovanie dezinformačnej scény s niektorými politikmi vládnych strán. Za zmienku stoja aj verejné vyjadrenia súčasných predstaviteľov štátu, v ktorých bola opakovane zaznamenaná otvorená legitimizácia naratívov ruskej propagandy pred domácim publikom, napriek protichodným vyhláseniam v zahraničí. V období pred predčasnými parlamentnými voľbami 2023 bola zaznamenaná harmonizácia politickej a dezinformačnej scény, tá dokonca v istej miere pokračovala aj po nástupe novej vlády k moci. Podľa analýzy ministerstva vnútra boli v predvolebnom období najvýraznejšie šírené dezinformácie poškodzujúce súčasnú opozičnú stranu, ktorá mohla podľa predvolebných prieskumov získať v parlamentných voľbách v roku 2023 najviac hlasov. Po vytvorení vlády získali viacerí aktéri slovenskej dezinformačnej scény vysoké štátne funkcie, napríklad vo vedení ministerstva kultúry. Zároveň aj naďalej pokračovala zo strany vládnych predstaviteľov nebezpečná legitimizácia dezinformačných aktérov a takzvaných alternatívnych médií.

Nebezpečnú politizáciu témy dezinformácií potvrdzuje aj prístup vlády smerom dovnútra jednotlivých štátnych inštitúcií. Kým v roku 2022 napríklad orgány štátu komplexne zdokumentovali a reagovali na ruskú informačnú operáciu na našom území, po predčasných voľbách boli kapacity verejnej správy v boji proti dezinformáciám a propagande paralyzované. Samotná degradácia kapacít štátu a útoky proti odborníkom v tejto oblasti boli paradoxne tiež založené na politicky zneužitej dezinformácii. Štandardizácia dezinformácií, propagandy a jej šíriteľov ako nástroja politického boja viedla k bagatelizácii celej problematiky a doviedla Slovensko do stavu vysokej zraniteľnosti voči škodlivému informačnému pôsobeniu.

D. Ako štát realizoval opatrenia, ktoré si sám určil?

Nasledovný zoznam uvádza opatrenia z verejnej verzie analýzy zraniteľností a ich vyhodnotenie, založené výhradne na informáciách dostupných z otvorených zdrojov.

Opatrenie: Prijat' novelu zákona o kybernetickej bezpečnosti, ktorá by v oprávnených prípadoch umožnila blokovanie webov s prepojením na hybridného aktéra.

Vyhodnotenie: NEREALIZOVANÉ

Hoci bola právna úprava prijímaná pôvodne s dobrým úmyslom zabrániť šíreniu propagandy Ruska na Slovensku, ktoré v tom čase napadlo Ukrajinu, opatrenia prijaté v tejto oblasti v roku 2022 boli neefektívne a kontroverzné. Právna úprava stratila účinnosť a nebola predĺžená ani do septembra 2022.

Podľa analýzy_MV SR, zablokovanie webov spôsobilo presun istej časti užívateľov na aplikáciu Telegram. Po skončení blokovania webov sa návštevnosť týchto webov vrátila na pôvodnú úroveň. Preto analýza hodnotí dopad blokovania ako neúspech. Na prijatie potrebnej legislatívy neexistuje v súčasnosti na Slovensku politický konsenzus, preto sa jej prijatie momentálne javí ako nereálne.

Opatrenie: Zvážiť zmenu kompetenčného zákona s cieľom určiť subjekt primárne zodpovedný za koordináciu boja proti dezinformáciám.

Vyhodnotenie: NEREALIZOVANÉ

V zákone č. 575/2001 (tzv. kompetenčný zákon) absentuje vymedzenie primárnej zodpovednosti za koordináciu boja proti dezinformáciám. Čiastkové určenie zodpovednosti je možné badať v koncepčných dokumentoch, ako napríklad Koncepcia strategickej komunikácie z roku 2024 alebo v návruhu Stratégie Slovenskej republiky pre riešenie problematiky hybridného pôsobenia, ktorá ale doposiaľ nebola schválená vládou SR. Hoci sú niektoré koncepčné dokumenty formálne schválené, nemajú legislatívnu váhu, v praxi sa aplikujú len v obmedzenej miere a často sa menia po voľbách.

E. Ako dosiahnuť pozitívnu zmenu?

Keďže dezinformácie sú v súčasnosti jedným z hlavných nástrojov, ktorý má ďalekosiahle a zásadné dôsledky pre politický vývoj a polarizáciu spoločnosti, je **potrebné riešiť túto problematiku s vysokým stupňom urgentnosti**. Uvedomujeme si však, že momentálne chýba politická vôľa akokoľvek riešiť túto problematiku, dokonca sa dezinformácie a propaganda využívajú na získavanie politického prospechu. Aj napriek tomu však z dôvodu zvyšovania povedomia spoločnosti uvádzame návrhy opatrení, implementáciou ktorých by došlo k zvýšeniu odolnosti Slovenska v tejto oblasti.

Štátnej správe dôrazne odporúčame:

- **Zapojiť občiansku spoločnosť a odborníkov do boja proti dezinformáciám.** Je nevyhnutné zahrnúť mimovládne organizácie, odborníkov a akademickú sféru do procesu budovania odolnosti voči dezinformáciám a propagande. Vytvorenie platformy na pravidelnú spoluprácu medzi štátnymi inštitúciami a občianskou spoločnosťou posilní dôveru verejnosti a zvýši efektivitu prijatých opatrení. Je dôležité využiť analytické kapacity občianskej spoločnosti, najmä tam, kde štát nemá dostatočné odborné alebo finančné zdroje na adekvátnu reakciu. Štát by mal podporovať takéto iniciatívy, podobne ako v minulosti, prostredníctvom grantov alebo organizovaním hackathonov.
- **Zahrnúť osvetové kampane do strategickej komunikácie vlády.** Strategická komunikácia by mala v oblasti boja proti dezinformáciám a propagande obsahovať pravidelné osvetové kampane a úzku spoluprácu s médiami, odborníkmi a občianskou spoločnosťou. Príkladom z minulosti bola napríklad kampaň “Hoaxy sa na mňa nelepia”, ktorú vykonala Polícia SR v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR a ktorá zapojila do budovania povedomia aj verejne známe osobnosti.
- **Zverejňovať správy o dezinformáciách.** Zverejňovať správy podobne ako Policajný zbor SR publikoval správu o dezinformáciách za rok 2022 alebo Ministerstvo vnútra SR publikovalo analýzu dezinformácií v kontexte volieb v roku 2023. Takéto otvorené a transparentné komunikovanie o dezinformáciách posilní spoločenské povedomie a zlepší odolnosť verejnosti voči manipulácii a klamlivým informáciám.

- **Určiť zákonnú zodpovednosť a definovať koordináciu v boji proti hybridným hrozbám.** Je potrebné prijať legislatívu, ktorá určí zodpovedné inštitúcie za boj proti dezinformáciám a propagande, vrátane jasnej koordinácie medzi jednotlivými úrovňami štátnej správy. Táto koordinácia by mala zahŕňať vytvorenie špecializovaných pracovísk a tímov na monitorovanie a riešenie dezinformačných kampaní a nepriateľskej propagandy, ktoré budú disponovať potrebnými analytickými nástrojmi na monitorovanie a vyhodnocovanie dezinformácií v informačnom prostredí.
- **Odmietnuť politickú legitimizáciu dezinformácií a propagandy.** Predstavitelia politického života by mali upustiť od využívania dezinformačných naratívov a proruskej propagandy v politickom boji, pretože tieto praktiky majú z dlhodobého hľadiska vysoko deštruktívny vplyv na spoločnosť.